

17169 Numaralı Evkaf Defterine Göre Siirt Vakıfları (1860-1861)

Siirt Waqfs According to Waqf Register Numbered 17169 (1860-1861)

Recep AYHAN*

* Dr. Bağımsız Araştırmacı,
Batman, Türkiye

Independent Researcher
Batman, Türkiye

rcpyhn3@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1561-9896

Öz

Yardımlaşma, dayanışma ve iyilik gibi değerlerin ön planda olduğu vakıflar İslâm devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de toplumsal, kültürel ve ekonomik hayatın en önemli unsurlarından birini teşkil etmiştir. Osmanlı Devleti'nde cami, mescit, medrese, han, hamam, tekke ve hastane gibi pek çok yapının ihtiyacı vakıflar aracılığıyla karşılanmıştır. Vakıflardan elde edilen gelirler bu yapıların uzun bir süre varlığını devam etmesini sağlamıştır. Siirt sancağı da vakıflar açısından zengin bir yer olmuştur. Şehirde özellikle cami ve mescit gibi ibadethanelere ait vakıflar mevcuttu. Siirt sancağındaki vakıflarla ilgili bilgi veren kaynakların başında Osmanlı arşivinde yer alan evkaf defterleri gelmektedir. Bu defterler, vakıfların gelir ve giderleri hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Ayrıca defterlerde vakıfların bünyesinde çalışan görevliler ve bunların aldığı ücretler de kaydedilmiştir. Çalışmanın kaynağı 17169 numaralı evkaf defteridir. Defterde, Siirt merkez kazadaki 31 vakfın yanı sıra Van sancağı vakıflarından olan Hüseyin Paşa Vakfı da yer almıştır. Defterdeki veriler ışığında hazırlanan bu çalışmada Siirt merkez kaza vakıflarının 1860-1861 yılındaki gelirleri, giderleri, mülkleri ve görevlileri ile ilgili bilgiler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Siirt, cami, mescit, evkaf defteri.

Abstract

Waqfs, with values of contribution, solidarity and benevolence are of primary importance, constituted the most important social, cultural and economic issues life in Ottoman State like in Islamic States. In Ottoman State, the need for many institutions such as mosque, masjid, madrasah, caravanserai, bath, dervish lodge and hospital was met by waqfs. The incomes obtained from the waqfs led these institutions to maintain their presence for a long time. Siirt sanjak was rich in waqfs. There were waqfs of sanctuaries particularly like mosque and masjid in Siirt sanjak. Of all sources providing information about waqfs in Siirt sanjak, the waqf registers available in Ottoman archives, are primary sources. These registers give detailed information about incomes and expenditures of waqfs. The waqfs' staff and their salaries were recorded in the registers. The resource of this study is 17169 numbered waqf register. In the register, Hüseyin Pasha Waqf of Van sanjak is also given place apart from 31 waqfs in Siirt central district. In this study, prepared in the light of data in the waqf register, information about incomes, expenditures, properties and staff of Siirt central district waqfs between 1860-1861 is presented.

Keywords: Waqf, Siirt, mosque, masjid, waqf register.

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 06/04/2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 14/09/2022

Yayın Tarihi / Date Published: 30/09/2022

Atf: Ayhan, R. (2022). 17169 numaralı evkaf defterine göre Siirt vakıfları (1860-1861). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 57, 182 - 200

Citation: Ayhan, R. (2022). Siirt waqfs according to waqf register numbered 17169 (1860-1861). *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 57, 182 - 200

Giriş

Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının kesiştiği bir yerde kurulan (Özgen ve Karadoğan, 2009, s. 63) Siirt, tarih boyunca birçok devletin egemenliğine girmiştir. Şehir, Hz. Ömer döneminde (639) İslâm orduları tarafından fethedilmiştir (Tuncel, 2009, s. 173). Siirt, Müslümanların hakimiyetinde bulunduğu süreçte Diyarbekir ve Hasankeyf'e bağlı olarak yönetilmiştir. Emeviler döneminde Cezire eyaletine bağlı olarak yönetilen Siirt, Emevilerin ardından Abbasiler ve Hamdaniler tarafından idare edilmiştir (Azimli, 2007, s. 128). XI. yüzyılın başlarında Mervanilerin eline geçen şehir, XI. yüzyılın ortalarından sonra önemli bir yerleşim yeri olmaya başlamıştır. Siirt, 1085 yılında Selçukluların eline geçmiştir. Selçukluların hakimiyetinin ardından şehir, sırasıyla Artuklular, Eyyubiler, İlhanlılar (Paydaş, 2007, s. 134-138), Celayirliler, Timur Devleti, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safevilerin kontrolüne girmiştir (Siirt İl Yıllığı, 1973, s. 3). Osmanlı Devleti, 1514 yılında Çaldıran Savaşı'nda Safeviler'i yenilgiye uğrattıncı bölgenin kontrolünü ele geçirmiştir (Göyünç, 1969, s. 23-26). Osmanlı hakimiyetine giren Siirt, 1526 yılından itibaren Diyarbekir eyaletine bağlı bir kaza olarak kayıtlarda yer almıştır (Göyünç, 1991, s. 35-36). Siirt, sancak olarak 1568-1574 yılları arasında Diyarbekir eyaletine bağlı iken (Yılmazçelik, 2014, s. 186) 1575-1585 tarihleri arasında ise Van eyaletine bağlı kalmıştır (Kılıç, 1997, s. 121-122; 2001, s. 192-193). 17. yüzyılın başlarında (1609) Diyarbekir eyaletine bağlı olduğu anlaşılan (Baykara, 1988, s. 102) Siirt'in 1637 yılında yeniden Van eyaletine bağlandığı kayıtlara yansımıştır (Kılıç, 1997, s. 127; 2001, s. 192-193). Kısa bir süre Van eyaletine bağlı kalan Siirt, 1653 yılından sonra Diyarbekir eyaletine bağlı bir sancak olarak kayıtlardaki yerini almıştır (Baykara, 1988, s. 102). 17. ve 18. yüzyıllarda da Diyarbekir eyaletine bağlı bir sancak olarak idare edilen (Yılmazçelik, 1996, s. 222-223; 2014, s. 191-193) Siirt, bu durumunu 19. yüzyılda da sürdürmüştür (Baykara, 1998, s. 117; Yılmazçelik, 2014, s. 199).

Tanzimat ilkelerinin 1845 yılından itibaren Diyarbekir'de uygulanmaya başlaması (Doğan, 2010, s. 21) ve bu yeniliklere karşı isyanların çıkması üzerine Osmanlı Devleti merkezi hakimiyeti sağlamlaştırmak için bölgenin idari yapısında değişiklik yapmıştır (Çadırcı, 2013, s. 193-195). 1847 yılında yapılan değişiklik neticesinde Diyarbekir eyaleti, Hakkâri, Muş ve Van sancakları ile Cizre, Bohtan ve Mardin kazalarından oluşan Kürdistan eyaleti kurulmuştur (Başkanlık Osmanlı Arşivi [BOA], Sadâret Mektubî Kalemi Evrakı [A.MKT], 103/64, 1847). Yeni idari sistemde Siirt, bu eyaletin Diyarbekir livasına bağlı bir kaza olarak yer almıştır (1266/1850 Devlet Salnâmesi, s. 83). 1853 yılından itibaren ise Siirt, kayıtlarda sancak olarak yer almaya başlamıştır (1269/1853 Devlet Salnâmesi, s. 74). 1861 yılında Siirt sancağı Siirt, Rıdvan, Garzan maa Hısn-ı Keyf, Şirvan, Gurdilan, Dirgöl, Eruh, Sason, Hizan, Zilan, Pervari, İspayirt ve Karakeçi kazaları ile Akkisi ve Reşnegan nahiyelerinden oluşmaktaydı (1278/1861 Devlet Salnâmesi, s. 149). 1867 yılında Kürdistan eyaletinin lağvedilip yerine Diyarbekir vilayetinin kurulmasının ardından Siirt, bu vilayete bağlı bir sancak olmuştur (1285/1868 Devlet Salnâmesi, s. 186-187). 1879 yılında idari yapıda meydana gelen değişiklik neticesinde Bitlis vilayeti kurulmuş (Tuncel, 1992, s. 227) ve Siirt, 1880 yılında sancak olarak bu vilayete bağlanmıştır (Ayhan, 2022, s. 104).

1. Vakfın Tanımı ve Osmanlı Devleti'nde Vakıf Müessesesi

Sözlükte, “durdurma, alıkoyma; duruş, durma...” gibi anlamlara gelen (Devellioğlu, 2015, s. 1321) vakıf kelimesi fıkıhta, bir mülkü kamu yararına ebedi olarak tahsis etmek manasında kullanılmıştır (Pakalın, 1993, s. 577). Vakıf kelimesi terim olarak ise bir malın, sahibi tarafından dini, sosyal veya hayri bir amaca ebediyen tahsis edilmesi anlamına gelmektedir. Bir hayır müessesesi olarak İslâm medeniyetinin en önemli unsurlarından birini oluşturan vakıfların (Günay, 2012, s. 475) temelinde yardımlaşma, dayanışma ve iyilik gibi değerler bulunmaktadır (Yediyıldız, 2012, s. 479). İslâm memleketlerinde uzun asırlardan beri büyük bir önem kazanmış olan vakıflar (Köprülü, 1942, s. 1) VIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın sonlarına kadar İslâm devletlerinde sosyal, kültürel ve ekonomik gibi pek çok alanda etkili olmuşlardır (Yediyıldız, 2012, s. 479).

Osmanlı Devleti, İslâm devletlerinin kurmuş olduğu vakıfları başlangıçtan itibaren benimseyerek onları korumuş, sosyal ve ekonomik hayatın hemen her alanında yaygınlaştırmış ve onlara yeni boyutlar kazandırmıştır (Genç, 2014, s. 10). Osmanlı Devleti'nde başta padişahlar olmak üzere yöneticiler ve zengin halk tarafından birçok vakıf vücuda getirilmiştir. Yöneticiler kimi zaman

başkaları tarafından yapılan ve geliri az olan vakıflara maddi olarak da yardım etmişlerdir. Bu vakıf geleneği sayesinde devletin hemen her yerinde cami, mescit, medrese, tekke, türbe, hamam, kervansaray, hastane, köprü gibi birçok dini ve hayri yapı inşa edilmiştir (Kazıcı, 2014, s. 74-82). Osmanlı Devleti'ndeki vakıflar, bünyesinde birçok görevliyi barındırarak istihdam imkânı sağlamıştır (Özcan, 2017, s. 207). Bu görevlilerden birisi müteveli idi. Müteveli, vakıf işlerini vakfiyedeki şartlara ve şer'i hükümlere göre idare etmek amacıyla atanan görevliydi (Cin ve Akgündüz, 2017, s. 473). Mütevellinin dışında vakıfların bünyesinde aşağıda da görüleceği üzere imam,¹ müezzin,² hatip,³ müderris,⁴ câbi,⁵ ferrâş,⁶ vaiz⁷ ve loğkeşan⁸ gibi kimseler de görev yapmıştır.

Günümüzde devletin ve kamu kuruluşlarının üstlendiği birçok kamu hizmeti Osmanlı Devleti'nde vakıflar aracılığıyla yerine getirilmekteydi (Öztürk, 1983, s. 2; Kazıcı, 2014, s. 26). Eğitim ve öğretimin yanı sıra beledi, sağlık ve sosyal gibi birçok alandaki hizmetler vakıflar tarafından yapılmaktaydı (Kazıcı, 2014, s. 26-27). Vakıflar 19. yüzyıla kadar kadıların kontrolünde mütevelliler tarafından idare edilmiştir. Ancak 19. yüzyılın başlarında şehirlerdeki mülk ve arazilerin büyük bir kısmının vakıf malına dönüşmesi neticesinde bu emlakların alım-satımı ile gelir ve giderlerinin paylaşım ve hesaplanmasında ciddi sorunlar baş göstermiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti suistimallerin önüne geçmek, vakıfları tek bir merkezden idare etmek ve denetlemek üzere (Akman, 2020, s. 135) 1826 yılında Evkâf-ı Hümayun Nezâretini kurmuştur. Ancak bu nezaret kendisinden beklenen faydayı sağlayamayınca sorunlar devam etmiştir. Nitekim vakıfların merkezleştirilmesi ve gelirlerinin devletin diğer sektörlerine aktarılması vakıfların borçlu, mütevellilerin ise yoksul bir hale gelmesine yol açmıştır. Ayrıca vakıf gelirlerinin Maliye Hazinesi bünyesinde tutulması birçok vakıf eserinin bakımsız ve harap hale gelmesine neden olmuştur. Ayakta kalan vakıf eserleri ise hayırsever vatandaşların yardımları sayesinde varlıklarını sürdürmüştür (Öztürk, 1995, s. 521-524).

2. 17169 Numaralı Evkaf Defteri

Evkaf defterleri, vakıflarla ilgili bilgi veren en önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu kayıtlar, kayda alındıkları dönemde vakıfların gelir ve gider kalemlerinin yanı sıra vakıf görevlileri ve vakıflara ait menkul ve gayrimenkul mallar hakkında da önemli bilgiler içermektedir (Çelik, 2013, s. 144). Çalışmanın temel kaynağını teşkil eden defter, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde (BOA) EV.d. (Evkaf Defterleri) kodu ve 17169 numarası ile kaydedilmiştir. Arşivde defterin tarihi 1 Şevval 1278 (1 Nisan 1862) olarak kayıtlıdır. Ayrıca arşivdeki bilgi sayfasında defterin başlangıç tarihi 1 Muharrem 1277 (20 Temmuz 1860), bitiş tarihi ise 1 Şevval 1278 (1 Nisan 1862) olarak kayda geçirilmiştir. Defterin içeriğine bakıldığında vakıfların H. 1277/M. 1860-1861 yılına ait kayıtlarının tutulduğu tespit edilmiştir. Defter 11 varaktan oluşmaktadır. Numaralandırılan varak sayısı ise 9'dur. Çalışmada bu numaralandırmaya göre sayfa numarası verilmiştir. Defterde Siirt sancak merkezindeki her vakfın mütevellisinin kim olduğu belirtilerek öncelikle vakıfların gelirlerinin neler olduğu açıklanmıştır. Ardından vakıfların giderlerine ilişkin bilgi verilerek toplam gelir ve gider miktarı yazılmıştır.

3. Cami ve Mescit Vakıfları

Çalışmaya konu olan 17169 numaralı defterde Siirt sancak merkezindeki 29 cami ve mescit vakfının 1860-1861 yılına ait gelir ve giderlerine ilişkin kayıtlar yer almıştır. Aşağıda bu vakıfların gelir ve giderlerine dair bilgiler verilmiştir.

¹ Cemaate namaz kıldıran görevlidir (Küçükbaşçı, 2000, s. 178).

² Namaz saatinin girdiğini minare şerefesinden veya yüksekçe bir yerden duyuran, ezan okuyan ve namaz aralarında da dua okuyan görevlidir (Parlatır, 2011, s. 1164).

³ Camilerde cuma günü hutbe okumakla görevli olan kişidir (Yediyıldız, 1983, s. 57).

⁴ Medresenin en yetkili öğretim elemanıdır (Yediyıldız, 1983, s. 58).

⁵ Vakıf gelirlerini toplamakla görevli olan tahsildardır (Yediyıldız, 1983, s. 56).

⁶ Osmanlı Devleti'nde cami, medrese ve mektep gibi vakıf eserlerinin temizlik işleriyle uğraşan görevliye verilen isimdir (Yazıcı ve İpşirli, 1995, s. 408-409).

⁷ Çeşitli vakıf kuruluşlarında dinleyicilere İslâm prensiplerini açıklayan kişidir (Yediyıldız, 1983, s. 60).

⁸ Loğ kelimesi sözlükte "çamur sıvalı damlara sürttükleri taş silindiri" şeklinde yer almıştır (Parlatır, 2011, s. 976). Keşân kelimesi ise eklendiği söze "çeken, taşıyan" anlamlarını vermektedir (Parlatır, 2011, s. 888). Loğkeşan adlı görevli muhtemelen taş silindiri damda çeken kişi anlamına gelmektedir.

3.1. Ulu Camii (Câmi-i Kebîr) Vakfı

İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen (Uluçam, 2012, s. 113) Siirt Ulu Camii, Anadolu'nun en eski yapıları arasında yer almaktadır (Seçkin, 2006, s. 300). Ulu Camii, 1129 yılında Selçuklu sultanlarından Mugizüddin Mahmut tarafından onartılmıştır. Cizre hâkimi Selçuk atabeylerinden El-Mücahid İshak ise 1260 yılında camiye bazı ilaveler yaptırmış ve hamam, dükkân, tarla gibi bazı mülkler vakfetmiştir (Siirt İl Yıllığı, 1967, s. 10). Aşağıda Siirt Ulu Camii'ne ait vakfın 1860-1861 yılındaki gelir ve giderleri verilmiştir.

Tablo 1.

Siirt Ulu Camii Vakfı'nın Gelir ve Giderleri (1860-1861)

Vakfın Gelir Çeşitleri	Vakfın Gelir Miktarı	Vakfın Gider Çeşitleri	Vakfın Gider Miktarı
Tarla hasılatından	1.040 kuruş 20 para	İmam	500 kuruş
Bahçe hasılatından	207 kuruş	Hatip	200 kuruş
33 dükkândan	3.410 kuruş	Mütevelli	750 kuruş
Cami hamamının kirasından	2.111 kuruş	Câbî	30 kuruş
Bağların zemin kirasından	140 kuruş	Revgan-ı zeyt ⁹	350 kuruş
Hane zemini kirasından	40 kuruş	Caminin kandil ihtiyacı	40 kuruş
		Müteferrika masrafı	100 kuruş
		Caminin tüm masrafları	4.100 kuruş
		Muharrir maaşı ve muhasebe harcı	602 kuruş 20 para
Toplam Gelir	6.948 kuruş 20 para	Toplam Gider	6.672 kuruş 20 para

Kaynak: (Başkanlık Osmanlı Arşivi [BOA]. Evkaf Defterleri [EV.d], 17169, s. 4)

Defterdeki bilgilere göre Ulu Camii, Siirt'te en fazla gelire sahip ikinci vakıftır. Bu vakfın 1860-1861 yılındaki geliri 6.948 kuruş 20 paradır. Gelirinin büyük bir kısmı 33 dükkândan ve cami hamamının kira bedelinden elde edilmiştir. Bunların dışında vakfın gelirleri arasında tarla ve bahçe hasılatı ile bağ ve hane zemininden elde edilen kira bedeli bulunmaktaydı. Vakfın gideri ise defterde 6.872 kuruş 20 para olarak kaydedilmiştir. Ancak tüm masraflar toplandığında 6.672 kuruş 20 paralık bir giderin olduğu belirlenmiştir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere elde edilen gelirin büyük bir kısmı caminin masrafları için harcanmıştır. Vakfın bünyesinde mütevelli, imam, hatip ve câbî gibi kimseler görev yapmıştır. En yüksek ücret alan görevli 750 kuruş ile mütevelli idi. Caminin imamı 500 kuruş, hatip ise 200 kuruş ücret almıştır. En düşük ücret 30 kuruş ile câbî adlı görevliye ödenmiştir. Vakfın gelir ve giderlerine bakıldığında 276 kuruşluk bir fazlanın olduğu anlaşılmaktadır.

3.2. Sûk Camii Vakfı

Çarşı ve Asker Camii olarak da anılan bu cami, 1265 yılında Silvan Artukoğullarından Meliküs-Salih Nâsirüddin tarafından yaptırılmıştır. Caminin yapım tarihi ve kurucusu hakkında bilgi veren bir kitabesi vardı. Bu kitabe, 1939 yılında Cumhuriyet Caddesi'nin yapımı esnasında kaybolmuştur. Cami, Asker adını caminin içerisindeki türbede medfun olan Eş-Şeyh Hasan Askeri adındaki zattan almıştır (Siirt İl Yıllığı, 1967, s. 14-15). 2003 yılında yeniden inşa edilen camiye Hacı Abdülhakim Sancak Çarşı Camii adı verilmiştir. Sûk Camii Vakfı'nın 1860-1861 yılındaki gelir ve giderlerine ilişkin veriler aşağıdaki Tablo 2'de gösterilmiştir.

⁹ Kelime, zeytin yağı anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2015, s. 1040).

Tablo 2.

Sûk Camii Vakfı'nın Gelir ve Giderleri (1860-1861)

Vakfın Gelir Çeşitleri	Vakfın Gelir Miktarı	Vakfın Gider Çeşitleri	Vakfın Gider Miktarı
Tarla hasılatından	260 kuruş	İmam-ı evvel	400 kuruş
67 dükkândan	5.395 kuruş 20 para	İmam-ı sani	150 kuruş
		Müezzin	150 kuruş
		Ferrâş	300 kuruş
		Müteveli	300 kuruş
		Vaiz	100 kuruş
		Caminin kömür ihtiyacı	122 kuruş
		Revgan-ı zeyt	140 kuruş
		Caminin ibrik ihtiyacı	115 kuruş
		Caminin tamir masrafları	1.456 kuruş 10 para
		Evkaf Müdürü Haki Efendi'ye	1.990 kuruş
		Caminin hasır ihtiyacı	70 kuruş
		Caminin kilim ihtiyacı	150 kuruş
		Muharrir maaşı ve muhasebe harcı	384 kuruş 20 para
Toplam Gelir	5.655 kuruş 20 para	Toplam Gider	5.827 kuruş 30 para

Kaynak: (BOA, EV.d, 17169, s. 2)

Sûk Camii, defterdeki verilere göre Siirt'te en fazla gelire sahip üçüncü vakıftı. Vakfın, 260 kuruşu tarladan geri kalanı ise 67 dükkândan olmak üzere toplamda 5.655 kuruş 20 para geliri bulunmaktaydı. Vakfın toplam gideri ise 5.827 kuruş 30 para tutmasına rağmen defterde 5.692 kuruş 10 para olarak yazılmıştır. Sûk Camii Vakfı'nda birçok görevli çalışmaktaydı. Vakfın müteveli, imam-ı evvel, imam-ı sani, müezzin, vaiz ve ferrâş olmak üzere 6 görevlisi mevcuttu. Bunların ücretleri vakfın gelirlerinden karşılanmıştır. Görevliler içerisinde en yüksek ücret 400 kuruş ile imam-ı evvele aitti. En düşük ücretle çalışan görevli ise 100 kuruş alan vaiz idi. Görevlilere verilen ücretin yanı sıra vakfın giderleri arasında caminin hasır, ibrik, kilim, kömür ve revgan-ı zeyt gibi ihtiyaçları ile tamir masrafları yer almaktaydı. Vakfın gelir ve giderlerine bakıldığında 171 kuruş 30 para zararının olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. Şeyh Halef Mescidi Vakfı

Kayıtlarda genellikle cami olarak geçen bu ibadethane defterde mescit olarak kaydedilmiştir. Mescit, adını Şeyh Halef adlı zattan almıştır. Siirt'in yetiştirdiği büyük evliyalardan biri olan Şeyh Halef'in doğumu ve ölümü ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Şeyh Halef, Bağdat'tan Siirt'e gelerek Allah yolunda hizmetlerde bulunmuş ve burada vefat etmiştir. Şeyh Halef'in medfun olduğu türbe 1532 yılında caminin inşası ile beraber yapılmıştır. Cami ve türbe 1896 yılında yıktırılınca her iki yapı yeniden inşa edilmiştir (Durma, 2014, s. 52; Çelik, 2012, s. 18). Şeyh Halef Mescidi'ne ait vakfın 1860-1861 yılındaki gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler aşağıda yer almıştır.

Tablo 3.

Şeyh Halef Mescidi Vakfı'nın Gelir ve Giderleri (1860-1861)

Vakfın Gelir Çeşitleri	Vakfın Gelir Miktarı	Vakfın Gider Çeşitleri	Vakfın Gider Miktarı
Tarla hasılatından	772 kuruş	İmam-ı evvel	500 kuruş
Bağların kirasından	40 kuruş	Ferrâş ve müezzin	250 kuruş
26 dükkândan	2.862 kuruş	Mütevelli	300 kuruş
Hane kirasından	28 kuruş	Câbî	100 kuruş
		Mescidin masrafları	2.148 kuruş
		Muharrir maaşı ve muhasebe harcı	404 kuruş
Toplam Gelir	3.702 kuruş	Toplam Gider	3.702 kuruş

Kaynak: (BOA, EV.d, 17169, s. 4)

Tablo 3'e göre 1860-1861 yılında vakfın 3.702 kuruş geliri vardı. Vakıf gelirinin büyük bir kısmı 26 dükkândan elde edilmiştir. Dükkânlardan elde edilen gelir 2.862 kuruştur. Dükkânların dışında vakfın gelirleri; tarla hasılatı, bağ ve hane kira bedelinden oluşmaktaydı. Şeyh Halef Mescidi Vakfı'nın 3.702 kuruşluk bir gideri bulunmaktaydı. Vakıf giderlerinin önemli bir kısmı mescidin masraflarına gitmiştir. Mescidin masrafları için harcanan tutar 2.148 kuruş idi. Vakıf bünyesinde imam-ı evvel, mütevelli, câbî, ferrâş ve müezzin gibi görevliler çalışmaktaydı. En fazla ücret alan görevli 500 kuruş alan imam-ı evveldi. En az ücret ise 100 kuruş ile câbî adlı görevliye ödenmiştir. Ferrâş ve müezzinlik vazifelerini aynı kişi üstlenmiştir. Vakfın gelir ve giderlerinin birbirine eşit olduğu anlaşılmaktadır.

3.4. Hıdıru'l-Ahdar Camii Vakfı

Hıdıru'l-Ahdar Camii'nin yapım tarihi ve kurucusu bilinmemektedir. Cami içerisindeki hücrede Hz. İsa'nın havarilerinden Yahova'nın yattığı ve buranın eskiden beri ziyaretgah olduğu rivayet edilmiştir. 1929 yılında cami onarılmış ve bu onarım esnasında Hıdıru'l-Ahdar adı Cumhuriyet olarak değiştirilmiştir (Siirt'te Tespiti ve Tescili Yapılmayan Kültür Varlıkları, 2013, s. 7; Siirt İl Yıllığı, 1967, s. 15). Hıdıru'l-Ahdar Camii'ne ait vakfın 1860-1861 yılındaki gelir ve giderlerine dair veriler aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.

Hıdıru'l-Ahdar Camii Vakfı'nın Gelir ve Giderleri (1860-1861)

Vakfın Gelir Çeşitleri	Vakfın Gelir Miktarı	Vakfın Gider Çeşitleri	Vakfın Gider Miktarı
2 bahçenin yarısının hasılatından	375 kuruş	İmam	150 kuruş
Bağların kirasından	120 kuruş	Müezzin	150 kuruş
2 dükkândan	76 kuruş 20 para	Ferrâş	50 kuruş
Cami hamamından	833 kuruş 10 para	Mütevelli	80 kuruş
1 menzilden	10 kuruş	Cami masrafları	847 kuruş 30 para
Hane zemini kirasından	23 kuruş	Muharrir maaşı ve muhasebe harcı	160 kuruş
Toplam Gelir	1.437 kuruş 30 para	Toplam Gider	1.437 kuruş 30 para

Kaynak: (BOA, EV.d, 17169, s. 3)

Tablo 4'teki verilere göre 1860-1861 yılında Hıdıru'l-Ahdar Camii Vakfı'nın 1.437 kuruş 30 para geliri bulunmaktaydı. Vakfın en önemli geliri cami hamamından elde edilen 833 kuruş 10 para idi. Bunun dışında vakfın gelirleri; dükkân, menzil, hane zemini kirası, bağ ve bahçelerden

oluşmaktaydı. Vakfın gideri de 1.437 kuruş 30 para tutmuştu. Cami masrafları vakıf giderlerinin büyük bir kısmını oluşturmaktaydı. Nitekim cami masrafları için 847 kuruş 30 para harcanmıştır. Vakıf bünyesinde müteveli, imam, müezzin ve ferrâş gibi görevliler çalışmıştır. Bunlara ödenen toplam ücret 430 kuruştur. İmam ve müezzine yüz ellışer kuruş, müteveliye 80 kuruş, ferrâşa ise 50 kuruş ödenmiştir. Vakfın gelir ve giderleri birbirine eşit olmuştur.

3.5. Ayn Salib Camii Vakfı

Caminin tarihçesi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Ayn Salib Camii'ne ait vakfın 1860-1861 yılında tarla hasılatından 18 kuruş 30 para, bağların kirasından 20 kuruş, 12 dükkândan 1.086 kuruş 10 para ve harmanların kirasından 27 kuruş 20 para olmak üzere toplamda 1.152 kuruş 20 para geliri vardı. Ancak defterde sadece dükkânların ve harman kirasının bedeli hesaplanmış ve toplam gelir 1.113 kuruş 20 para olarak kaydedilmiştir. Vakfın giderleri ise 80 kuruş müteveliye, 1.000 kuruş cami masraflarına, 6 kuruş hatibe, 75 kuruş 20 para da muharrir maaşı ve muhasebe harcına olmak üzere toplamda 1.161 kuruş 20 para idi. Görüldüğü üzere vakıf giderinin büyük bir kısmını caminin masrafları oluşturmaktaydı. Vakfın 1860-1861 yılındaki toplam geliri 1.152 kuruş 20 para, gideri ise 1.161 kuruş 20 para tutmuştu. Vakıf, 9 kuruş zarar etmiştir (BOA, EV.d, 17169, s. 3).

3.6. Süveyka Camii Vakfı

Caminin kim tarafından ve hangi tarihte yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. 1860-1861 yılında Süveyka Camii'ne ait vakfın 1.089 kuruş geliri bulunmaktaydı. Bunun 44 kuruş tarla hasılatından, 136 kuruş 20 para bağların kira bedelinden, 887 kuruş 20 para 10 dükkândan, 21 kuruş da hane zemini kirasından elde edilmiştir. Vakıf gelirinin önemli bir kısmı 10 dükkândan gelmiştir. Süveyka Camii Vakfı'nın toplam giderleri ise 1.195 kuruştur. Camide imam, ferrâş ve müezzin gibi görevliler çalışmaktaydı. İmam 150 kuruş, müezzin 149 kuruş, ferrâş ise 50 kuruş ücret almıştır. Vakıf giderlerinin önemli bir kısmını caminin tamir masrafları ve ihtiyaçları oluşturmaktaydı. Nitekim caminin bir yıllık tamir masrafı 600 kuruş, caminin hasırları ise 150 kuruş tutmuştur. Geriye kalan 94 kuruş da muharrir maaşı ve muhasebe harcına verilmiştir. Vakfın 1860-1861 yılında toplamda 1.089 kuruş geliri ve 1.195 kuruş gideri mevcuttu. Vakıf gelirlerinin giderlerinin gerisinde kaldığı ve vakfın 106 kuruşluk bir zararının olduğu anlaşılmaktadır (BOA, EV.d, 17169, s. 5).

3.7. Sımmaka Mescidi Vakfı

Mescit, Ebu İshak Sımmaka (1141-1216) tarafından yaptırıldığı için Sımmaka olarak adlandırılmıştır (Demlikoğlu, 2018, s. 96). Sımmaka Mescidi'ne ait vakfın 1860-1861 yılındaki gelir ve giderleri aşağıdaki Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.

Sımmaka Mescidi Vakfı'nın Gelir ve Giderleri (1860-1861)

Vakfın Gelir Çeşitleri	Vakfın Gelir Miktarı	Vakfın Gider Çeşitleri	Vakfın Gider Miktarı
8 dükkândan	748 kuruş 10 para	İmam	50 kuruş
Hane zemini kirasından	2 kuruş	Müezzin	30 kuruş
Bahçe kirasından	15 kuruş	Câbî	20 kuruş
		Mescidin masrafları	520 kuruş
		Muharrir maaşı ve muhasebe harcı	40 kuruş
Toplam Gelir	765 kuruş 10 para	Toplam Gider	660 kuruş

Kaynak: (BOA, EV.d, 17169, s. 5)

Defterde Sımmaka Mescidi Vakfı'nın toplam geliri 665 kuruş olarak yazılmıştır. Ancak Tablo 5'te verilen bilgilere bakıldığında toplam gelirin 765 kuruş 10 para olduğu belirlenmiştir. Nitekim vakfın 8 dükkândan 748 kuruş 10 para, hane zemini kira bedelinden 2 kuruş ve bahçe kira bedelinde de 15 kuruş olmak üzere toplamda 765 kuruş 10 para geliri mevcuttu. Vakfın giderleri ise 660 kuruş

tutmuştur. Giderin büyük bir kısmını mescidin masrafları oluşturmaktaydı. Mescidin masrafları için 520 kuruş harcanmıştır. Bunun dışında mescit bünyesinde görev yapan imam, müezzin ve câbî gibi görevlilere toplam 100 kuruşluk bir ödeme yapılmıştır. Bu görevliler içerisinde en yüksek ücreti 50 kuruş ile imam almıştır. En düşük ücret 20 kuruş ile câbîye ödenirken müezzine 30 kuruş verilmiştir. Geriye kalan 40 kuruş ise muharrir maaşı ve muhasebe harcına ödenmiştir. Defterde vakfın 5 kuruş fazlasının olduğu kaydedilmesine rağmen verilen bilgilere bakıldığında 105 kuruş 10 para zararının olduğu tespit edilmiştir.

3.8. ~~Camii~~ *Camii Vakfı*

Vakfın 1860-1861 yılındaki gelirleri; tarla, bağ, bahçe ve dükkânlardan oluşmaktaydı. Vakfın tarla hasılatından 50 kuruş, bahçe hasılatından 45 kuruş, bağların kira bedelinden 44 kuruş ve 3 dükkândan 258 kuruş 30 para olmak üzere toplamda 397 kuruş 30 para geliri vardı. Vakfın toplam gideri de 397 kuruş 30 para tutmuştur. Bunun 80 kuruşu camide görev yapan imama, 274 kuruş 30 para cami masraflarına, 43 kuruşu da muharrir maaşı ve muhasebe harcına ödenmiştir. Vakfın gelir ve giderlerinin birbirine eşit olduğu görülmektedir (BOA, EV.d, 17169, s. 4).

3.9. *Muallak Mescidi Vakfı*

Mescidin tarihçesine ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Muallak Mescidi'ne ait vakfın 1860-1861 yılındaki toplam geliri 397 kuruştur. Bu gelirin 22 kuruşu bağların kira bedelinden, 350 kuruşu Kavvam Hamamı'nın kirasından, 25 kuruşu da 1 dükkândan elde edilmiştir. Vakfın toplam gideri ise 341 kuruş idi. Vakıf giderinin önemli bir kısmını mescidin masrafları oluşturmaktaydı. Mescidin masrafları 320 kuruş tutmuştur. Muharrir maaşı ve muhasebe harcına ise 21 kuruş ödenmiştir. Vakfın 1860-1861 yılında 56 kuruş fazlası bulunmaktaydı (BOA, EV.d, 17169, s. 6).

3.10. *Nebi Mescidi Vakfı*

Nebi Mescidi'nin kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. 16. yüzyıla ait kayıtlarda Nebi Mescidi Vakfı'nın adının geçmesi bu vakfın eskiden beri var olduğunu göstermektedir (Bizbirlik, 2002, s. 226-227). Vakfın 1860-1861 yılında bahçe hasılatından 60 kuruş, 2 dükkândan 90 kuruş, hane zemini kira bedelinden 37 kuruş 20 para ve bağların kirasından da 200 kuruş olmak üzere toplamda 387 kuruş 20 para geliri mevcuttu. Nebi Mescidi Vakfı'nın toplam gideri de 387 kuruş 20 para idi. Mescitte görev yapan imama 40 kuruş, mütevelliyeye ise 50 kuruş ödenmiştir. Vakfın en önemli giderini ise 267 kuruş 20 para ile mescidin masrafları oluşturmaktaydı. Muharrir maaşı ve muhasebe harcı da 30 kuruş tutmuştu. Vakfın gelir ve giderleri birbirine eşitti (BOA, EV.d, 17169, s. 6).

3.11. *Fahr Mescidi Vakfı*

1860-1861 yılında Fahr Mescidi Vakfı'nın gelirleri; 57 kuruş 20 para tarla hasılatından, 34 kuruş 20 para bağların kira bedelinden, 231 kuruş 10 para 2 dükkândan, 5 kuruş hamam zemini kira bedelinden ve 5 kuruş da medrese zemini kira bedelinden olmak üzere toplamda 333 kuruş 10 para tutmuştur. Vakfın giderleri ise 331 kuruş 10 para idi. Bunun büyük bir kısmını mescidin masrafları oluşturmaktaydı. Mescidin bir yıllık masrafları için 169 kuruş 30 para ödenmiştir. Bunun dışında imama 40 kuruş, müezzin ve ferrâşa 90 kuruş, muharrir maaşı ve muhasebe harcına da 31 kuruş 20 para ödeme yapılmıştır. Vakfın 2 kuruş fazlası bulunmaktaydı (BOA, EV.d, 17169, s. 6).

3.12. *Hacı İsmail Mescidi Vakfı*

Mescidin yapım tarihi ve kim tarafından yaptırıldığı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Hacı İsmail Mescidi Vakfı'nın 1860-1861 yılındaki gelirleri 2 dükkân, bağların kirası, hane zemini kira bedeli, tarla ve bahçe hasılatından oluşmaktaydı. Vakfın toplam geliri 327 kuruştur. Vakıf gelirinin büyük bir kısmı 2 dükkândan elde edilmiştir. Bu dükkânlardan elde edilen gelir 270 kuruş idi. Dükkânların dışında vakfın, bağların kira bedelinden 7 kuruş 20 para, hane zemini kira bedelinden 20 kuruş, tarla ve bahçe hasılatından da 29 kuruş 20 para geliri bulunmaktaydı. Vakfın giderleri de 327 kuruş tutmuştur. En çok gider 224 kuruş ile mescidin masraflarına gitmiştir. Bunun yanı sıra mescitte görevli imama 50 kuruş ödenmiştir. Câbî adlı görevli için ödenen ücret defterde silik çıkmasına rağmen verilen miktarlara bakıldığında kendisine 30 kuruşluk bir ödemenin yapıldığı

anlaşılmaktadır. Muharrir maaşı ve muhasebe harcı için ise 23 kuruşluk bir ödeme yapılmıştır. Vakfin gelir ve giderleri birbirine eşitti (BOA, EV.d, 17169, s. 8).

3.13. *Ayn/Uveyn Durra Camii Vakfı*

1860-1861 yılında vakfın tarla hasılatından 75 kuruş, 2 dükkândan 36 kuruş 20 para, 1 haneden 140 kuruş, hamam zemini kirasından 20 kuruş ve bağların kirasından da 25 kuruş olmak üzere toplamda 296 kuruş 20 para geliri bulunmaktaydı. Ancak toplam gelir defterde 322 kuruş 10 para olarak kaydedilmiştir. Vakfın toplamda 322 kuruş 10 para gideri mevcuttu. Vakıf giderlerinin büyük bir kısmını caminin masrafları oluşturmaktaydı. Caminin masraflarına 302 kuruşluk bir ödeme yapılmıştır. Muharrir maaşı ve muhasebe harcına ise 20 kuruş 10 para ödenmiştir. Vakfın gelir ve giderleri defterde eşit olarak verilmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere toplam gelir 296 kuruş 10 para olarak yazılması gerekirken deftere 322 kuruş 10 para olarak kaydedilmiştir. 1860-1861 yılında vakfın 25 kuruş 10 para zararı vardı (BOA, EV.d, 17169, s. 8).

3.14. *Hellava Mescidi Vakfı*

Hellava Mescidi'ne ait vakfın 1860-1861 yılında 235 kuruş 10 para geliri mevcuttu. Vakfın gelirleri 3 dükkândan ve zemin kira bedelinden gelmiştir. Vakıf gelirinin büyük bir kısmını 3 dükkândan elde edilen 233 kuruş 10 para oluşturmaktaydı. Zemin kira bedelinden ise 2 kuruş gelir elde edilmiştir. Vakfın giderleri 234 kuruş tutmuştur. Bu giderin 220 kuruşu mescidin masraflarına, 14 kuruşu da muharrir maaşı ve muhasebe harcına ödenmiştir. Gelirlerinden giderler çıkarıldığında vakfın 1 kuruş 10 para fazlasının bulunduğu belirlenmiştir (BOA, EV.d, 17169, s. 5).

3.15. *Şeyh Mahmud Birzukak Camii Vakfı*

1860-1861 yılında vakfın tarla hasılatından 27 kuruş 20 para ve 2 dükkândan 200 kuruş olmak üzere toplamda 227 kuruş 20 para geliri bulunmaktaydı. Vakfın giderleri ise 226 kuruş tutmuştur. Giderin önemli bir kısmını caminin masrafları oluşturmaktaydı. Caminin masrafları için 110 kuruş harcanmıştır. Vakfın bünyesinde görev yapan imam, müezzin ve ferrâşa ödenen toplam tutar 100 kuruş idi. İmama 20 kuruş, müezzine 40 kuruş, ferrâşa da 40 kuruş ödeme yapılmıştır. Muharrir maaşı ve muhasebe harcına ise 16 kuruş ödenmiştir. Vakfın gelir ve giderlerine bakıldığında 1 kuruş 20 paralık bir fazlanın olduğu görülmektedir (BOA, EV.d, 17169, s. 7).

3.16. *Şeyh Muhammed Mescidi Vakfı*

Şeyh Muhammed Mescidi Vakfı'nın 1860-1861 yılındaki gelirleri; tarla hasılatından 30 kuruş, bağların kira bedelinden 115 kuruş 10 para ve 1 dükkândan 75 kuruş olmak üzere toplamda 220 kuruş 10 para idi. Vakfın giderleri ise 180 kuruşu mescidin masraflarına, 45 kuruşu da muharrir maaşı ve muhasebe harcına olmak üzere toplamda 225 kuruş tutmaktaydı. Vakfın 4 kuruş 30 para zararı bulunmaktaydı (BOA, EV.d, 17169, s. 4).

3.17. *Baa Mescidi Vakfı*

Baa Mescidi Vakfı'nın 1860-1861 yılındaki gelirleri 4 dükkândan ve tarla hasılatından oluşmaktaydı. Vakfın 4 dükkândan 170 kuruş, tarla hasılatından da 15 kuruş olmak üzere toplamda 185 kuruş geliri vardı. Vakfın giderleri ise mescidin masraflarına 173 kuruş 20 para, muharrir maaşı ve muhasebe harcına da 11 kuruş 20 para olmak üzere toplamda 185 kuruş tutmaktaydı. Vakfın gelir ve giderleri birbirine eşitti (BOA, EV.d, 17169, s. 8).

3.18. *Şeyh Halil Mescidi Vakfı*

1860-1861 yılında vakfın 161 kuruş geliri bulunmaktaydı. Bu gelirin büyük bir kısmı 3 dükkândan elde edilmiştir. Bu dükkânlardan elde edilen gelir 131 kuruş idi. Dükkânların dışında vakfın tarla hasılatından elde edilen 30 kuruşluk bir geliri mevcuttu. Vakfın giderleri ise 142 kuruş 30 para tutmuştur. Bunun 40 kuruşu imama, 70 kuruşu mescidin masraflarına, 20 kuruşu mescit için gerekli olan hasıra, 12 kuruş 10 para da muharrir maaşı ve muhasebe harcına ödenmiştir. Vakfın gelir

ve giderlerine bakıldığında 18 kuruş 10 para fazlasının olduğu anlaşılmaktadır (BOA, EV.d, 17169, s. 6).

3.19. Dinari Mescidi Vakfı

Dinari Mescidi Vakfı'nın 1860-1861 yılındaki gelirleri defterde 109 kuruş olarak kaydedilmiştir. Ancak verilen bilgilere bakıldığında vakfın toplam gelirinin 159 kuruş olduğu belirlenmiştir. Bu gelirin 20 kuruşu ahır kirasından, 19 kuruşu hane vesaire zemin kirasından, 120 kuruşu da 2 dükkândan elde edilmiştir. Vakıf giderinin ise defterde 109 kuruş olarak yazılmasına rağmen 108 kuruş 20 para olduğu tespit edilmiştir. Nitekim 30 kuruş imama, 30 kuruş müezzine, 10 kuruş ferrâşa, 32 kuruş 10 para vakfın masraflarına, 6 kuruş 10 para da muharrir maaşı ve muhasebe harcına ödenmiştir. Defterde vakfın geliri 109 kuruş, gideri de 109 kuruş olarak kaydedilmesine rağmen verilen bilgiler kontrol edildiğinde vakfın toplam gelirinin 159 kuruş, giderinin ise 108 kuruş 20 para tuttuğu görülmektedir. Vakfın 1860-1861 yılında 50 kuruş 20 para fazlası bulunmaktaydı (BOA, EV.d, 17169, s. 8).

3.20. Şeyh Nakkaş Camii Vakfı

1860-1861 yılında Şeyh Nakkaş Camii Vakfı'nın tarlaların hasılatından 16 kuruş, 3 dükkândan 130 kuruş ve 1 hane zemini kira bedelinden 10 kuruş olmak üzere toplamda 156 kuruş geliri bulunmaktaydı. Vakfın giderleri ise 20 kuruş imama, 123 kuruşu caminin masraflarına, 10 kuruşu da muharrir maaşı ve muhasebe harcına olmak üzere toplamda 153 kuruştur. Vakfın gelirlerinden giderler çıkarıldığında 3 kuruş fazla kalmıştır (BOA, EV.d, 17169, s. 7).

3.21. Şeyh Neccar Mescidi Vakfı

Şeyh Neccar Mescidi Vakfı'nın 1860-1861 yılına ait gelirleri; tarla ve bağların hasılatından elde edilen 152 kuruştan oluşmaktaydı. Vakfın giderleri de aynı şekilde 152 kuruştur. Giderlerin büyük bir kısmını mescidin masrafları oluşturmaktaydı. Mescidin masrafları için 122 kuruş ödeme yapılmıştır. Geriye kalan 30 kuruş ise muharrir maaşı ve muhasebe harcına gitmiştir. Vakfın gelir ve giderleri birbirine eşitti (BOA, EV.d, 17169, s. 6).

3.22. Ferec Mescidi Vakfı

1860-1861 yılında Ferec Mescidi'ne ait vakfın 135 kuruş geliri bulunmaktaydı. Bu gelirin 60 kuruşu tarla hasılatından, 75 kuruşu da 1 dükkândan elde edilmiştir. Vakfın giderleri ise 120 kuruşu mescidin masraflarına, 15 kuruşu da muharrir maaşı ve muhasebe harcına olmak üzere toplamda 135 kuruştan oluşmaktaydı. Vakfın gelir ve giderlerinin birbirine eşit olduğu anlaşılmaktadır (BOA, EV.d, 17169, s. 7).

3.23. Şeyh Said Mescidi Vakfı

Mescidin yapım tarihi ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Şeyh Said Mescidi Vakfı ile ilgili bilgilerin 16. yüzyıla ait kayıtlarda yer alması bu vakfın oldukça eski olduğuna işaret etmektedir (Bizbirlik, 2002, s. 228). Vakfın 1860-1861 yılındaki geliri 120 kuruştur. Bunun 35 kuruşu tarla hasılatından, 35 kuruşu bağların kira bedelinden, 50 kuruşu da 1 dükkândan elde edilmiştir. Vakfın giderleri de 120 kuruş tutmuştur. Giderin büyük bir kısmını mescidin masrafları oluşturmaktaydı. Mescidin masraflarına ödenen tutar 106 kuruş idi. Muharrir maaşı ve muhasebe harcına da 14 kuruş ödenmiştir. Vakfın gelir ve giderleri birbirine eşitti (BOA, EV.d, 17169, s. 7).

3.24. Sevinci Mescidi Vakfı

Sevinci Mescidi Vakfı'nın 1860-1861 yılında 1 dükkândan 30 kuruş, 1 haneden 80 kuruş ve zemin kirasından da 1 kuruş olmak üzere toplamda 111 kuruş geliri vardı. Vakfın giderleri ise 103 kuruştur. Bunun 25 kuruşu imama, 15 kuruşu müezzine, 60 kuruşu vakfın masraflarına, 3 kuruşu da muharrir maaşı ve muhasebe harcına ödenmiştir. Vakfın gelir ve giderlerine bakıldığında 8 kuruşluk bir fazlanın olduğu anlaşılmaktadır (BOA, EV.d, 17169, s. 8).

3.25. Şeyh Davud Mescidi Vakfı

Mescidin ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Şeyh Davud Mescidi Vakfı'na ilişkin bilgilerin 16. yüzyıla ait kayıtlarda yer alması bu vakfın eskiden beri faaliyet gösterdiğini ortaya koymaktadır (Bizirlik, 2002, s. 221-222). 1860-1861 yılında Şeyh Davud Mescidi Vakfı'nın 90 kuruşu tarla hasılatından, 10 kuruşu bahçe kirasından, 3 kuruşu da hane zemini kira bedelinden olmak üzere toplamda 103 kuruş geliri bulunmaktaydı. Vakfın giderleri ise imama 60 kuruş, mescidin masraflarına 30 kuruş, muharrir maaşı ve muhasebe harcına da 10 kuruş olmak üzere toplamda 100 kuruştur. Giderleri gelirlerinden çıkarıldığında vakfın 3 kuruş fazlası kalmıştır. Kalan fazla evlatlar arasında taksim edilmiştir (BOA, EV.d, 17169, s. 8).

3.26. Berğus/Berğavs Mescidi Vakfı

Defterde vakfın 1860-1861 yılındaki gelirleri 80 kuruş olarak kaydedilmiştir. Ancak verilen bilgilere bakıldığında vakfın toplam gelirinin 78 kuruş olduğu tespit edilmiştir. Bunun 11 kuruşu tarla hasılatından, 50 kuruşu bağların kira bedelinden, 15 kuruşu 1 dükkânın yarısından, 2 kuruşu da hane zemini kira bedelinden elde edilmiştir. Vakfın giderleri ise mescidin bir yıllık masraflarına 75 kuruş, muharrir maaşı ve muhasebe harcına da 5 kuruş olmak üzere toplamda 80 kuruş tutmaktaydı. Defterde vakfın gelir ve giderlerinin birbirine eşit olduğu belirtilmesine rağmen gelirin giderden 2 kuruş az olduğu belirlenmiştir (BOA, EV.d, 17169, s. 9).

3.27. Uryan Mescidi Vakfı

1860-1861 yılında Uryan Mescidi'ne ait vakfın tarla hasılatından 10 kuruş ve 1 dükkân gelirinden de 50 kuruş olmak üzere toplamda 60 kuruşluk bir geliri vardı. Vakfın giderleri de aynı şekilde 60 kuruş tutmuştu. Bunun 55 kuruşu mescidin masrafına, 5 kuruşu da muharrir maaşı ve muhasebe harcına gitmiştir. Vakfın gelir ve giderleri birbirine eşitti (BOA, EV.d, 17169, s. 7).

3.28. Seyyad Mescidi Vakfı

Seyyad Mescidi Vakfı'nın 1860-1861 yılındaki gelirleri; 15 kuruşu tarla hasılatından, 30 kuruşu 1 dükkândan, 2 kuruş 20 para da 1 hane zemini kira bedelinden olmak üzere toplamda 47 kuruş 20 paradan oluşmaktaydı. Vakfın giderleri de aynı şekilde 47 kuruş 20 para idi. Bunun 10 kuruşu imama, 33 kuruş 20 para mescidin masraflarına, 4 kuruşu da muharrir maaşı ve muhasebe harcına harcanmıştır. Vakfın gelir ve giderlerinin eşit olduğu görülmektedir (BOA, EV.d, 17169, s. 7).

3.29. Pec Mescidi Vakfı

Pec Mescidi, defterdeki vakıflar içerisinde geliri en az olan vakıftı. Vakfın 1860-1861 yılında 36 kuruş 20 paralık bir geliri mevcuttu. Bunun 30 kuruşu tarla hasılatından, 6 kuruş 20 para da 1 hane zemini kira bedelinden elde edilmiştir. Vakfın giderleri ise mescidin masraflarına 29 kuruş, muharrir maaşı ve muhasebe harcına da 7 kuruş 20 para olmak üzere toplamda 36 kuruş 20 para idi. Vakfın gelir ve giderleri birbirine eşitti (BOA, EV.d, 17169, s. 6).

4. Diğer Vakıflar

4.1. Hacı Hüseyin ve Hacı Receb Ağa Vakfı

Defterdeki vakıflar içerisinde en fazla gelire sahip olan vakıftı. Vakfın 1860-1861 yılındaki gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 6.

Hacı Hüseyin ve Hacı Receb Ağa Vakfı'nın Gelir ve Giderleri (1860-1861)

Vakfın Gelir Çeşitleri	Vakfın Gelir Miktarı	Vakfın Gider Çeşitleri	Vakfın Gider Miktarı
119 dükkândan	16.412 kuruş	Müderriş Mustafa Efendi'ye	740 kuruş
Han kirasından	4.000 kuruş	Medrese müezzinine	200 kuruş

Kavvam Hamamı kirasından	2.300 kuruş	ﻣﻌﯩﻨﯩﻤﯩﻦ Camii müezzine	200 kuruş
Cami Hamamı kirasından	1.663 kuruş	ﻣﻌﯩﻨﯩﻤﯩﻦ Camii müezzine	150 kuruş
Hacı Receb Hamamı kirasından	937 kuruş 20 para	Cabi ücreti	300 kuruş
Tarla hasılatından	1.100 kuruş	Mütevelli ücreti	3.000 kuruş
Tuzla hasılatından	1.500 kuruş	Evlad-ı vakfa verilen	3.000 kuruş
Bağların vesaire kirasından	150 kuruş	Medresedeki talebelere (...)	8.094 kuruş
Bahçe hasılatından	225 kuruş	Mübarek geceler ve (...) ekmeğe	500 kuruş
		Han masrafları	340 kuruş
		Hamam masrafları	1.123 kuruş
		ﻣﻌﯩﻨﯩﻤﯩﻦ Camii masrafı	800 kuruş
		Talebeler için satın alınan revgan-ı zeyt	170 kuruş
		Hücreler için satın alınan hasır	150 kuruş
		Caminin mefruşat ve (...) masrafları	7.200 kuruş
		Muharrir maaşı ve muhasebe harcı	1.575 kuruş
Toplam Gelir	28.287 kuruş 20 para	Toplam Gider	27.542 kuruş

Kaynak: (BOA, EV.d, 17169, s. 2-3)

Tablo 6’da da görüldüğü üzere vakfın çok sayıda gelir getiren taşınmaz mülkü bulunmaktaydı. Bunlar arasında dükkân, han, hamam, tarla, tuzla, bağ ve bahçe gibi mülkler vardı. Vakfın 1860-1861 yılındaki toplam geliri 28.287 kuruş 20 para idi. Bu gelirin büyük bir kısmı 119 dükkândan elde edilmiştir. Dükkânlardan elde edilen gelir 16.412 kuruştur. Deftere bakıldığında vakfa ait başka dükkânların da bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak bunlar boş olduğu için vakıf için herhangi bir gelir getirmemiştir. Vakfın dükkânlardan sonra en önemli gelir kaynakları han ve hamamlardır. Han kirasından 4.000 kuruş elde edilirken Kavvam, Cami ve Hacı Receb Hamamlarının kirasından toplamda 4.900 kuruş 20 para gelir gelmiştir. Tuzla ve tarla hasılatı da vakfın önemli gelirleri arasında yer almıştır. Tuzla hasılatı 1.500 kuruş iken tarla hasılatı 1.100 kuruş tutmuştur. Vakfın en az gelir getiren taşınmaz mülkleri bağ ve bahçelerdir. Bahçe hasılatı 225 kuruş, bağların kirası da 150 kuruş gelir getirmiştir. Vakfın toplam giderleri ise 27.542 kuruş idi. Vakıf giderlerinin bir kısmını görevlilere ödenen ücretler oluşturmaktaydı. Vakıf bünyesinde mütevelli, müderris, müezzin ve câbî gibi görevliler çalışmaktaydı. Bunlar içerisinde en yüksek ücret 3.000 kuruş ile mütevelliye ödenmiştir. Müezzin ve câbînin aldığı ücret diğerlerine göre biraz daha düşük olmuştur. Vakfın giderleri arasında cami, han ve hamam gibi yapıların masrafları, medresedeki talebelerin ihtiyaçları, evlad-ı vakfa verilen ücret ile muharrir maaşı ve muhasebe harcı yer almaktaydı. Giderler gelirlerden çıkarıldığında vakfın 745 kuruş 20 para fazlasının olduğu anlaşılmaktadır. Fazla kalan miktar evlatlar arasında taksim edilmiştir.

4.2. Hanu’s-Sebil Vakfı

Hanu’s-Sebil Vakfı’nın 1860-1861 yılında tarla hasılatından 91 kuruş, bağların kirasından 5 kuruş ve 15 dükkândan da 2.640 kuruş olmak üzere toplamda 2.736 kuruş geliri vardı. Ancak defterdeki bilgilere bakıldığında tarla ve bağlardan elde edilen gelirin hesaba dahil edilmediği ve

sadece dükkânların gelirinin hesaplandığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı defterde vakfın toplam geliri 2.736 kuruş yerine 2.640 kuruş olarak kaydedilmiştir. Vakfın giderleri ise 100 kuruşu mütevelliyeye, 50 kuruşu câbiye, 100 kuruşu loğkeşana, 2.300 kuruşu vakfın masraflarına, 182 kuruş 20 para da muharrir maaşı ve muhasebe harcına olmak üzere toplamda 2.732 kuruş 20 para tutmaktaydı. Görüldüğü üzere vakıf giderlerinin büyük bir kısmını vakfın masrafları oluşturmaktaydı. Defterde vakfın 92 kuruş 20 paralık bir borcunun olduğu kaydedilmesine rağmen gelir ve giderlerine bakıldığında 3 kuruş 20 paralık bir fazlasının olduğu anlaşılmaktadır (BOA, EV.d, 17169, s. 5).

4.3. Hüsrev Paşa Vakfı

Hüsrev Paşa Vakfı, Van sancağında bulunmaktaydı. Bu vakıf, adını 1526-1586 yılları arasında altı kez Van Beylerbeyliği görevini yapan Hüsrev Paşa'dan almıştır. Hüsrev Paşa, eğitim, kültürel, sosyal ve ekonomi gibi alanlarda Van'ın gelişmesini sağlayan birçok vakıf eserini bir külliye şeklinde inşa ettirmiştir. Kurduğu vakfın tevliyet ve tasarruf vazifesini hayatta olduğu sürece kendisi üstlenmiştir. Vefat ettikten sonra ise bu vazifeyi evladiyet yani erkek veya kız evlatlarının büyüklerinden en salih olanına verilmesini istemiştir. Şayet çocuklarının nesli kesilirse tevliyetin dindar olan azatlıları ve onların evlatlarına verilmesini, bunlardan da kimse hayatta kalmaz ise Van valisinin kararı doğrultusunda hareket edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Ağaoğlu, 2021, s. 49-50). Bu vakfın adının defterde yer almasının sebebi muhtemelen Siirt ile ilgili bilgiler içermesinden kaynaklanmaktadır. Defterdeki bilgilere göre Hüsrev Paşa Vakfı'nın 1860-1861 yılındaki geliri Siirt sancağına tabi Şirvan kazası dahilindeki Simhor köyünün bedeli olan 6.375 kuruştan oluşmaktaydı. Vakfın giderleri ise 4.693 kuruş 30 para tutmuştu. Bunun 3.100 kuruşu cami masraflarına, 1.593 kuruş 30 para da muharrir maaşı ve muhasebe harcına ödenmiştir. Vakfın 1.681 kuruş 10 para fazlası vardı (BOA, EV.d, 17169, s. 3).

Sonuç

1860-1861 yılına ait kayıtları ihtiva eden 17169 numaralı evkaf defterinde 32 vakfın bulunduğu belirlenmiştir. Bunlardan 31'i Siirt merkez kazada yer alan vakıflardı. Defterdeki bir diğer vakıf ise Van sancağı vakıflarından olan Hüsrev Paşa Vakfı'ydı. Bu vakfın defterde yer almasının sebebi kuvvetle muhtemel gelirinin Siirt'in Şirvan kazasına bağlı Simhor köyü bedelinden oluşmasıydı. Siirt merkez kazadaki 31 vakıftan 29'u cami ve mescit vakfı idi. Geriye kalan iki vakıftan biri Hacı Hüseyin ve Hacı Receb Ağa Vakfı iken diğeri ise Hanu's-Sebil Vakfı'ydı. Bu 31 vakıf içerisinde en yüksek gelir 28.287 kuruş 20 para ile Hacı Hüseyin ve Hacı Receb Ağa Vakfı'na aitti. En düşük gelire sahip vakıf ise 36 kuruş 20 para ile Pec Mescidi Vakfı idi. Siirt merkez kazadaki vakıfların gelirlerinin büyük bir kısmı taşınmaz mülklerden elde edilmiştir. Vakıfların gelirlerini oluşturan taşınmazlar arasında tarla, bağ, bahçe, dükkân, ahır, harman, han, hamam, hane ve tuzla gibi çeşitli mülkler bulunmaktaydı.

Vakıf giderlerinin bir kısmını vakfın bünyesinde çalışan görevlilere ödenen ücretler oluşturmaktaydı. Siirt'teki vakıflarda mütevellî, imam-ı evvel, imam-ı sani, hatip, câbî, ferrâş, müezzîn, vaiz ve loğkeşan gibi kimseler görev yapmıştır. Bazı vakıflarda bir çalışanın iki vazifeyi birden üstlendiği tespit edilmiştir. Nitekim Şeyh Halef Mescidi ve Fahr Mescidi Vakıflarında ferrâş ve müezzînlik vazifelerini bir kişi üstlenmiştir. Görevlilerin almış oldukları ücretler vakıftan vakıfa değişmekteydi. Bu durum muhtemelen vakfın gelirinin çokluğu veya azlığı ile ilgili bir durumdu. Mesela 1860-1861 yılında Hacı Hüseyin ve Hacı Receb Ağa Vakfı'nda görev yapan mütevellînin ücreti 3.000 kuruş iken aynı yıl Nebi Mescidi Vakfı'ndaki mütevellî 50 kuruş ücret almaktaydı. Benzer bir şekilde 1860-1861'de Ulu Camii Vakfı'nda imam 500 kuruş alırken aynı yıl Seyyad Mescidi Vakfı'nda imamın aldığı ücret 10 kuruştur. Görevlilere verilen ücretin yanı sıra cami masrafları da vakıf giderleri arasında önemli bir yer tutmaktaydı. Cami ve mescit vakıflarının giderleri arasında kandil, kömür, ibrik, hasır, kilim ve revgan-ı zeyt gibi ihtiyaçlar da yer almaktaydı.

Siirt merkez kazadaki 31 vakfın gelir ve giderlerine bakıldığında bunlardan 13'ünün kar ettiği, 6'sının zarar ettiği tespit edilmiştir. 12 vakfın ise gelir ve giderleri birbirine eşit olmuştur. Bazı vakıfların gelir veya giderlerinde hesap hatalarının olduğu belirlenmiştir. Bu durum muhtemelen kaydı tutan görevlinin hesapları yanlış tutmasından kaynaklanmıştır.

Kaynakça**Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)**

BOA, EV.d. (Evkaf Defterleri). Defter No: 17169. 1 Şevval 1278 (1 Nisan 1862).

BOA, A.MKT. (Sadâret Mektubî Kalemi Evrakı). Dosya No: 103, Gömlek No: 64. 29 Zilhicce 1263 (8 Aralık 1847).

Salnâmeler

1266/1850 Tarihli Devlet Salnâmesi.

1269/1853 Tarihli Devlet Salnâmesi.

1278/1861 Tarihli Devlet Salnâmesi.

1285/1868 Tarihli Devlet Salnâmesi.

Araştırma Eserler

Ağaoğlu, S. (2021). Van'da bulunan Osmanlı vakıfları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van Özel Sayısı, 43-68.

Akman, E. (2020). Tanzimat sonrasında Siverek'teki vakıflar ve mahkemelere yansıyan problemleri. *Vakıflar Dergisi*, 53, 133-145. <https://doi.org/10.16971/vakiflar.621970>

Ayhan, R. (2022). *19. yüzyılın ikinci yarısında Siirt (1847-1900)* (1. baskı). Gece Kitaplığı Yayınları.

Azimli, M. (2007, Eylül 19-20-21). *İlk fethinden Osmanlı'ya Siirt'in siyasi tarihi*. Uluslararası Siirt Sempozyumu Bildirileri, Siirt, Türkiye.

Baykara, T. (1988). *Anadolu'nun tarihi coğrafyasına giriş I: Anadolu'nun idari taksimatı* (1. baskı). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Bizbirlik, A. (2002). *16. yüzyıl ortalarında Diyarbakır beylerbeyliği'nde vakıflar (972 Tahriri Işığında)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Cin, H. ve Akgündüz, A. (2017). *Türk hukuk tarihi*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Çadırcı, M. (2013). *Tanzimat döneminde Anadolu kentlerinin sosyal ve ekonomik yapısı* (3. baskı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Çelik, A. (2012). *Siirt ve çevresindeki ziyaret yerleri* (Tez No. 327959) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Çelik, K. (2013). R.1284/M. 1868-1869 tarihli muhasebe-i evkâf-ı hümayun defteri'ne göre Mamuratülaziz vakıfları. *Vakıflar Dergisi*, 40, 143-162.

Demlikoğlu, U. (2018). 1526 tarihli tahrir defterine göre Siirt vakıfları. *Asia Minor Studies*, 6 (12), 91-105. <https://doi.org/10.17067/asm.412663>

Devellioğlu, F. (2015). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat* (31. Baskı). Aydın Kitabevi Yayınları.

Doğan, C. (2010). Bedirhan Bey isyanı, Tanzimat'ın Diyarbakır çevresinde uygulanmasına karşı bir tepki hareketi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 15-38.

Durma, A. (2014). *Evlialar şehri Siirt*. Erol Ofset Matbaacılık Yayıncılık.

Genç, M. (2014). Klasik Osmanlı sosyal-iktisadi sistemi ve vakıflar. *Vakıflar Dergisi*, 42, 9-18.

Göyünc, N. (1969). Diyarbakır beylerbeyliği'nin ilk idari taksimatı. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 23, 23-34.

Göyünc, N. (1991). *XVI. yüzyılda Mardin sancağı*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Günay, H. M. (2012). Vakıf. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 42, s. 475-479). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kazıcı, Z. (2014). *Osmanlı'da vakıf medeniyeti*. Kayıhan Yayınları.

- Kılıç, O. (1997). *XVI. ve XVII. yüzyıllarda Van 1548-1648*. Van Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları.
- Kılıç, O. (2001). Van eyaleti'ne bağlı sancaklar ve idari statüleri 1558-1740. *Osmanlı Araştırmaları*, 21 (21), 189-210.
- Köprülü, F. (1942). Vakıf müessesesinin hukuki mahiyeti ve tarihi tekamülü. *Vakıflar Dergisi*, 2, 1-35.
- Küçükaşçı, M. S. (2000). İmam. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 22, s. 178-181). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özcan, G. (2017). *Osmanlı şehirciliği ve vakıflar* (1. baskı). Yeditepe Yayınevi.
- Özgen, N. ve Karadoğan, S. (2009). Siirt şehrinin kuruluşu ve gelişimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 61-81.
- Öztürk, N. (1983). *Menşe'i ve tarihi gelişimi açısından vakıflar* (1. baskı). Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Öztürk, N. (1995). Evkâf-ı hümayun nezâreti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 11, s. 521-524). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü III*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü* (3. Baskı). Yargı Yayınevi.
- Paydaş, K. (2007, Eylül 19-20-21). *Selçuklular döneminden Safeviler'e ortaçağda Siirt. Uluslararası Siirt Sempozyumu Bildirileri*, Siirt, Türkiye.
- Seçkin, B. S. (2006). *Başlangıçtan günümüze Siirt tarihi* (2. Baskı). İstanbul Siirtliler Derneği Yayıncılık.
- Siirt il yillığı*. (1967). (1. Baskı). Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii.
- Siirt il yillığı*. (1973). (1. Baskı). Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii.
- Siirt'te tespiti ve tescili yapılmayan kültür varlıkları*. (2013). Siirt Valiliği Kültür Yayınları.
- Tuncel, M. (1992). Bitlis. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 6, s. 225-228). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tuncel, M. (2009). Siirt. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 37, s. 173-175). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uluçam, A. (2012). Siirt ulucamii. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 42, s. 113-114). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazıcı, T. ve İpşirli, M. (1995). Ferrâş. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 12, s. 408-409). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yediyıldız, B. (1983). Vakıf ıstılahları lügatçesi. *Vakıflar Dergisi*, 17, 55-60.
- Yediyıldız, B. (2012). Vakıf (tarih). *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 42, s. 479-486). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yılmazçelik, İ. (2014). *XIX. yüzyılın ilk yarısında Diyarbakır 1790-1840* (2. baskı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yılmazçelik, İ. (1996). XVIII. yüzyıl ile XIX. yüzyılın ilk yarısında Diyarbekir eyaleti'nin idari yapısı ve idari teşkilatlanması. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 18 (29), 217-232.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı, çalışmanın verilerinin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala gerekli dikkat ve özeni göstermiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

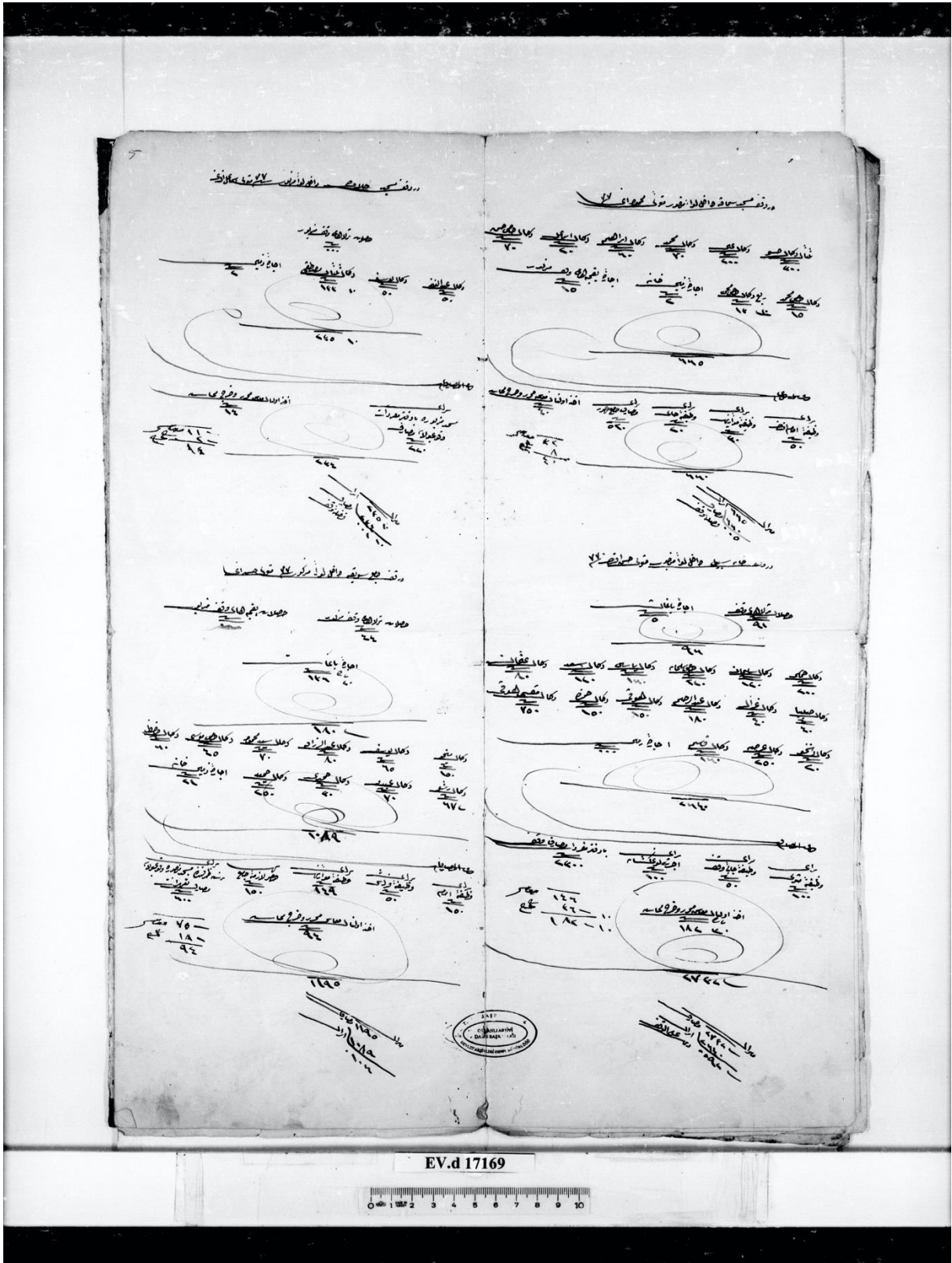
Ekler**Ek Tablo 1.** Siirt Vakıflarının Toplam Gelir ve Giderleri (1860-1861)

No	Vakfın Adı	Gelir	Gider	Fazla (+)/ Borç (-)
1	Hacı Hüseyin ve Hacı Receb Ağa	28.287 kuruş 20 para	27.542 kuruş	+745 kuruş 20 para
2	Ulu Camii (Câmi-i Kebîr)	6.948 kuruş 20 para	6.672 kuruş	+276 kuruş
3	Sûk Camii	5.655 kuruş 20 para	5.827 kuruş 30 para	-171 kuruş 30 para
4	Şeyh Halef Mescidi	3.702 kuruş	3.702 kuruş	0
5	Hanu's-Sebil Vakfı	2.736 kuruş	2.732 kuruş 20 para	+3 kuruş 20 para
6	Hıdırı'l-Ahdar Camii	1.437 kuruş 30 para	1.437 kuruş 30 para	0
7	Ayn Salib Camii	1.152 kuruş 20 para	1.161 kuruş 20 para	-9 kuruş
8	Süveyka Camii	1.089 kuruş	1.195 kuruş	-106 kuruş
9	Sımmaka Mescidi	765 kuruş 10 para	660 kuruş	+105 kuruş 10 para
10	10 Camii	397 kuruş 30 para	397 kuruş 30 para	0
11	Muallak Mescidi	397 kuruş	341 kuruş	+56 kuruş
12	Nebi Mescidi	387 kuruş 20 para	387 kuruş 20 para	0
13	Fahr Mescidi	333 kuruş 10 para	331 kuruş 10 para	+2 kuruş
14	Hacı İsmail Mescidi	327 kuruş	327 kuruş	0
15	Ayn/Uveyn Durra Camii	296 kuruş 20 para	322 kuruş 10 para	-25 kuruş 10 para
16	Hellava Mescidi	235 kuruş 10 para	234 kuruş	+1 kuruş 10 para
17	Şeyh Mahmud Birzukak Camii	227 kuruş 20 para	226 kuruş	+1 kuruş 20 para
18	Şeyh Muhammed Mescidi	220 kuruş 10 para	225 kuruş	-4 kuruş 30 para
19	Baa Mescidi	185 kuruş	185 kuruş	0
20	Şeyh Halil Mescidi	161 kuruş	142 kuruş 30 para	+18 kuruş 10 para
21	Dinari Mescidi	159 kuruş	108 kuruş 20 para	+50 kuruş 20 para
22	Şeyh Nakkaş Camii	156 kuruş	153 kuruş	+3 kuruş
23	Şeyh Neccar Mescidi	152 kuruş	152 kuruş	0
24	Ferec Mescidi	135 kuruş	135 kuruş	0
25	Şeyh Said Mescidi	120 kuruş	120 kuruş	0
26	Sevinci Mescidi	111 kuruş	103 kuruş	+8 kuruş
27	Şeyh Davud Mescidi	103 kuruş	100 kuruş	+3 kuruş
28	Berğus/Berğavs Mescidi	78 kuruş	80 kuruş	-2 kuruş
29	Uryan Mescidi	60 kuruş	60 kuruş	0
30	Seyyad Mescidi	47 kuruş 20 para	47 kuruş 20 para	0
31	Pec Mescidi	36 kuruş 20 para	36 kuruş 20 para	0

Ek Tablo 2. Siirt Vakıflarında Görev Yapan Mütevellilerin İsimleri (1860-1861)

No	Vakfın Adı	Mütevellisi	No	Vakfın Adı	Mütevellisi
1	Hacı Hüseyin ve Hacı Receb Ağa	Hamed Ağa	17	Şeyh Mahmud Birzukak Camii	Molla Musa
2	Ulu Camii (Câmi-i Kebîr)	Abdurrezzak	18	Şeyh Muhammed Mescidi	Molla Musa
3	Sûk Camii	Abdulaziz Efendi	19	Baa Mescidi	Mahmud
4	Şeyh Halef Mescidi	Hasan Efendi	20	Şeyh Halil Mescidi	Merhemo
5	Hanu's-Sebil Vakfı	Hasan Efendi	21	Dinari Mescidi	Abdurrezzak
6	Hıdırı'l-Ahdar Camii	Hasan Efendi	22	Şeyh Nakkaş Camii	Ali
7	Ayn Salib Camii	Hasan Efendi	23	Şeyh Neccar Mescidi	Mahmud Ağa
8	Süveyka Camii	Hasan Ağa	24	Ferec Mescidi	Mustafa Efendi
9	Sımmaka Mescidi	Mahmud Ağa	25	Şeyh Said Mescidi	Heşino
10	Şeyh Camii	Ömer Efendi	26	Sevinci Mescidi	Heşino
11	Muallak Mescidi	Hasan	27	Şeyh Davud Mescidi	Şeyh Süleyman
12	Nebi Mescidi	Osman	28	Berğus/Berğavs Mescidi	Ali
13	Fahr Mescidi	Hasan Efendi	29	Uryan Mescidi	Abdullah
14	Hacı İsmail Mescidi	Hasan	30	Seyyad Mescidi	İsmail Ağa
15	Ayn/Uveyn Durra Camii	Yusuf	31	Pec Mescidi	Abdulhamid
16	Hellava Mescidi	İsmail Efendi			

Ek Resim 1. 17169 Numaralı Evkaf Defterinden Bir Belge Örneği

EV.d 17169